

Dr Karolina Sztobryn
Wydział Prawa i Administracji UŁ
Katedra Europejskiego Prawa Gospodarczego

Karolina Sztobryn *Ochrona programów komputerowych na zasadach prawa autorskiego w prawie UE¹*

Wstęp

Celem zapewnienia zachęty do prac innowacyjnych nad produktami informatycznymi, takimi jak programy komputerowe, prawo własności intelektualnej przewiduje ochronę dóbr niematerialnych będących wytworem intelektu ludzkiego. Ochrona taka jest konieczna, gdyż programy komputerowe sprzyjają rozwojowi techniki i gospodarki. Dzięki nim ułatwione jest szybkie i efektywne wykonywanie czynności życia codziennego należących do dziedziny rozrywki, nauki, informatyki oraz czynności polegających na obsłudze urządzeń elektronicznych np. telewizora i telefonu komórkowego. Wykorzystanie programów komputerowych w każdej sferze życia powoduje konieczność ich należytej ochrony przed nieuprawnionym użyciem. Dlatego, prawodawca Unii Europejskiej kierując się wskazówkami zawartymi w systemie prawa amerykańskiego przyjął w art. 1 ust. 1 dyrektywy 2009/24/WE w sprawie ochrony prawnej programów komputerowych² (dalej: dyrektywa), że programy komputerowe są chronione jak utwory literackie w rozumieniu konwencji berneńskiej. Należy jednak podkreślić, że programy nie są chronione jako utwory literackie, a jedynie jak one, czyli są oddzielną kategorią utworów. Z jednej strony, do ich ochrony powinno się stosować przepisy dotyczące wszelkiego rodzaju utworów, z drugiej zaś strony, odmienne zasady odnoszące się wyłącznie do programów komputerowych³. Taka konstrukcja ochrony sprawia, że tzw. prawnoautorska ochrona programów komputerowych nawiązuje jedynie do zasad prawa autorskiego, a w rzeczywistości ma charakter szczególny, który można nawet kwalifikować jako odrębny - *sui generis*⁴.

¹ Publikacja stanowi rezultat badań prowadzonych w ramach projektu finansowanego ze środków Narodowego Centrum Nauki przyznanego na podstawie decyzji DEC-2011/01/N/HS5/02052.

² Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/24/WE z 23.4.2009 r. w sprawie ochrony prawnej programów komputerowych (Wersja skodyfikowana) (Tekst mający znaczenie dla EOG), Dz.Urz. L 111 z 5.5.2009, s. 16-22.

³ A. Karpowicz, *Poradnik prawny dla ludzi twórczych*, Warszawa 1995, s. 119.

⁴ Tak też J. Barta, R. Markiewicz, *Prawo autorskie i prawa pokrewne*, Warszawa 2014, s. 91; P. Goldstein, *The EC Software Directive: A View from the United States of America* [w:] *A Handbook of European Software Law*, M. Lehman, C.F. Tapper (red.), Oxford 1993, s. 203, 214.

Związek zasad ochrony programów komputerowych z generalnymi zasadami prawa autorskiego przejawia się przede wszystkim w sposobie uzyskania ochrony, gdyż ochrona programów komputerowych ma charakter automatyczny i następuje po spełnieniu przesłanek kwalifikujących program do ochrony; w braku ochrony koncepcji i zasad programu komputerowego oraz w okresie trwania praw majątkowych obejmującym czas życia twórcy i 70 lat po jego śmierci⁵. Odmienności programu komputerowego w stosunku do tradycyjnych utworów, wynikające głównie z użytkowego, nie zaś estetycznego ich przeznaczenia, wymagały stworzenia odrębnej regulacji prawnej odpowiadającej potrzebom i specyfice programów komputerowych.

Zakres przedmiotowy ochrony

Na podstawie art. 1 ust. 2 dyrektywy ochronie podlega każda forma wyrażenia programu komputerowego. Dyrektywa nie definiuje jednak pojęcia „program komputerowy”. Określa jedynie, co jest chronione na jej podstawie, wskazując w punkcie 7 preambuły dyrektywy, że dla celów niniejszej dyrektywy pojęcie „program komputerowy” obejmuje programy w jakiegokolwiek formie, w tym programy zintegrowane ze sprzętem komputerowym; pojęcie to obejmuje również przygotowawcze prace projektowe prowadzące do rozwoju programu komputerowego z zastrzeżeniem, że charakter prac przygotowawczych jest taki, że program komputerowy może korzystać z nich na późniejszym etapie.

Brak definicji tego pojęcia wynika z faktu spektakularnego postępu i rozwoju dziedziny oprogramowania powodującego, że nie jest możliwe stworzenie definicji „na przyszłość”. Definicje programu komputerowego zostały zatem wypracowane przez doktrynę przedmiotu. Wskazuje się, że program komputerowy jest zbiorem instrukcji (poleceń, rozkazów) przedstawionym w języku zrozumiałym dla urządzenia technicznego (komputera), których realizacja bezpośrednio lub pośrednio przez komputer umożliwi osiągnięcie określonych przez twórcę programu celów⁶. Pojęcie to określane jest także jako efekt działalności intelektualnej twórcy w postaci konstrukcji językowej składającej się ze „skończonego ciągu ściśle określonych instrukcji postępowania (procedur funkcyjnych) prowadzących do rozwiązania konkretnego zadania w skończonej liczbie kroków oraz zadań wyrażonych językiem programowania (językiem sztucznym), dostarczających informacji o rodzaju

⁵ Art. 1 dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2006/116/WE z 12.12.2006 r. w sprawie czasu ochrony prawa autorskiego i niektórych praw pokrewnych (wersja ujednolicona), Dz.Urz. L 372 z 27.12.2006, s. 12-18.

⁶ A. Nowicka, *Prawnoautorska i patentowa ochrona programów komputerowych*, Warszawa 1995, s. 122; M. Poźniak-Niedzielska, J. Szczotka, M. Mozgawa, *Prawo autorskie i prawa pokrewne – zarys wykładu*, Bydgoszcz-Warszawa-Lublin 2007, s. 149.

i strukturze danych (deklaracji danych) oraz określających obszar w pamięci komputera zarezerwowany dla zmiennych i postaci danych, jakie mają być przechowywane w tymże obszarze”⁷. Bądź też krócej, jako zestaw instrukcji przeznaczonych do użycia bezpośrednio lub pośrednio w komputerze w celu osiągnięcia określonego rezultatu⁸. Program jest określany także jako maszyna w formie tekstowej, która ma doprowadzić do określonego rezultatu⁹.

U podstaw każdego programu komputerowego leży algorytm, a dokładniej szereg różnych algorytmów¹⁰ będących bazą danych dla programu, która następnie ulega przetworzeniu na kod źródłowy w formie alfanumerycznej złożonej z liter, cyfr, symboli i innych znaków czytelnych dla człowieka. Po dokonaniu kompilacji kod źródłowy przekształca się w kod maszynowy wyrażony w formie zerowo-jedynkowej, w postaci sygnałów elektrycznych przetwarzanych w procesorze komputera¹¹. Ochroną na podstawie dyrektywy objęte są wyłącznie kody źródłowe i maszynowe, gdyż stanowią formę wyrażenia programu komputerowego. Algorytm zaś, traktowany jest jako idea i koncepcja leżąca u podłoża programu, a zgodnie z art. 1 ust. 2 zdanie drugie dyrektywy, koncepcje i zasady, na których opierają się wszystkie elementy programu komputerowego, włącznie z tymi, na których opierają się ich interfejsy, nie podlegają ochronie na podstawie dyrektywy. Wyłączone spod ochrony są zatem takie istotne dla wartości użytkowej elementy programu jak interfejsy¹², zbiory funkcji programu komputerowego, języki programowania oraz formaty plików danych używanych w ramach programu komputerowego w celu korzystania z jego funkcji¹³. Wszystkie te elementy mogą jednak być utworem i korzystać z ochrony

⁷ J. J. Włodek, *Wynalazki wykorzystujące programy komputerowe*, Rzecznik Patentowy 2002 nr 2, s. 40.

⁸ A. Nowicka, *Prawnoautorska i patentowa ochrona...*, s. 11, T. Sieniow, W. Włodarczyk, *Własność intelektualna w społeczeństwie informacyjnym*, Lublin 2007, s. 22; Sybilla Stanisławska-Kloc [w:] *Prawo autorskie a postęp techniczny*, J. Barta, R. Markiewicz (red.), Kraków 1999, s. 54.

⁹ R. P. Merges, P. S. Menell, M. A. Lemley, *Intellectual Property in the New Technological Age*, New York 2007, s. 960-961.

¹⁰ J. Swinson, *Copyright Or Patent Or Both: An Algorithmic Approach To Computer Software Protection*, Harvard Journal of Law & Technology 1991 nr 5, s. 149; G. Rauber, *Der urheberrechtliche Schutz von Computerprogrammen*, Zurich 1988, s. 163.

¹¹ K. Święcka, J. S. Święcki, *Prawo autorskie i prawa pokrewne – komentarz wybór międzynarodowych aktów prawnych*, Warszawa 2004, s. 121.

¹² Wyrok Trybunału Sprawiedliwości z 22.12.2010 r. w sprawie C-393/09 *Bezpečnostní softwarová asociace – Svaz softwarové ochrany v. Ministerstvo kultury*, Dz.U. C 63 z 26.2.2011, s. 8, pkt 42.

¹³ Wyrok Trybunału Sprawiedliwości z 2.5.2012 r., w sprawie C-406/10 *SAS Institute Inc., v. World Programming Ltd.*, orzeczenie niepublikowane, pkt 39, 46.

przewidzianej prawem autorskim na mocy dyrektywy 2001/29/WE¹⁴, jeżeli stanowią one wyraz własnej twórczości intelektualnej swego autora¹⁵.

Na podstawie dyrektywy, ochrona dotyczy więc wyłącznie tych elementów programu komputerowego, które umożliwiają jego powielanie w różnych językach informatycznych¹⁶, a także obejmuje materiał projektowy programu komputerowego, czyli zawarte w dokumentach odnoszących się do wstępnej fazy pracy nad programem materiały projektowe w formie ciągu instrukcji¹⁷, schematu działań, graficznego sposobu przedstawienia programu lub innego opisu programu, z którego w końcowej fazie tworzony jest program¹⁸. Dokumentacja programu będzie podlegać ochronie, jeśli stanowi formę wyrażenia programu¹⁹ i jest tak szczegółowa, że obejmuje wszystkie fazy pracy nad programem²⁰, a więc umożliwia jej przekształcenie w program komputerowy nawet przez osobę, która programu nie przygotowywała²¹.

Przesłanki warunkujące ochronę

Ochrona programu komputerowego powstaje wraz z jego wyrażeniem, a więc uzewnętrznieniem programu bez względu na formę²², np. za pomocą znaków graficznych, matematycznych, a nawet nieczytelnych dla człowieka²³. Wyrażenia programu nie należy utożsamiać z jego utworem, które jest kwalifikowaną postacią wyrażenia²⁴, umożliwiającą reprodukcję dzieła oraz jednoznaczne wykazanie autorstwa utworu²⁵.

¹⁴ Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2001/29/WE z 22.5.2001 r. w sprawie harmonizacji niektórych aspektów praw autorskich i pokrewnych w społeczeństwie informacyjnym, Dz.Urz. L 167 z 22.6.2001, s. 10-19.

¹⁵ Zob. wyrok TS w sprawie C-406/10, *SAS Institute Inc.*, pkt 45; wyrok TS w sprawie C-393/09, *Bezpečnostní softwarová asociace*, pkt 44-46.

¹⁶ Wyrok TS w sprawie C-393/09, *Bezpečnostní softwarová asociace*, pkt 35.

¹⁷ B. Bandey, *Over-categorisation in copyright law: computer and internet programming perspectives*, European Intellectual Property Review 2007 nr 11, s. 463; R. Golat, *Prawo autorskie i prawa pokrewne*, Warszawa 2006, s. 70; A. Nowicka, *Prawnoautorska i patentowa ochrona...*, s. 113; M. Poźniak-Niedzielska, J. Szczotka, M. Mozgawa, *Prawo autorskie i prawa pokrewne...*, s. 150; S. Singleton, *European Intellectual Property Law*, Londyn 1996, s. 18.

¹⁸ H.-J. Ahn, *Der Urheberrechtliche Schutz von Computerprogrammen im Recht der Bundesrepublik Deutschland und der Republik Korea*, Baden-Baden 1999, s. 49-50, 52.

¹⁹ A. Szewc, G. Jyż, *Ochrona programów komputerowych, informacji i baz danych*, Bytom 2001, s. 33.

²⁰ R. Golat, *Prawo autorskie i prawa pokrewne...*, s. 70.

²¹ K. Golat, R. Golat, *Prawo autorskie w praktyce*, Warszawa 2003, s. 28; M. Poźniak-Niedzielska, J. Szczotka, M. Mozgawa, *Prawo autorskie i prawa pokrewne...*, s. 149, A. Szewc, G. Jyż, *Ochrona programów komputerowych...*, s. 36; H.-J. Ahn, *Der Urheberrechtliche Schutz...*, s. 53; J-F. Verstrynge, *Protecting Intellectual Property Rights within the New Pan-European Framework: Computer Software* [w:] *A Handbook of European Software Law*, M. Lehman, C.F. Tapper, Oxford 1993, s. 5.

²² J. Barta, R. Markiewicz, *Prawo autorskie i prawa pokrewne...*, s. 25; M. Poźniak-Niedzielska, J. Szczotka, M. Mozgawa, *Prawo autorskie i prawa pokrewne...*, s. 149;

²³ A. Szewc, G. Jyż, *Ochrona programów komputerowych...*, s. 20.

²⁴ A.M. Dereń, *Własność intelektualna i przemysłowa. Kompendium wiedzy*, Nysa 2007, s. 15.

²⁵ A. Karpowicz, *Poradnik prawny...*, Warszawa 1995, s. 14.

Ponadto, aby program korzystał z ochrony musi być oryginalny, a więc stanowić własną intelektualną twórczość swojego autora²⁶. Motyw 8 dyrektywy wyznacza pewien zakres rozumienia oryginalności programu komputerowego wskazując, że przy ustalaniu, czy program komputerowy jest dziełem oryginalnym, nie powinny być stosowane żadne testy dotyczące jakościowych lub estetycznych wartości programu²⁷. Nie jest także dopuszczalne formułowanie szczególnych kryteriów twórczości, takich jak wartość użytkowa i ekonomiczna²⁸, rozmiar i przeznaczenie programu oraz sposób jego wyrażenia²⁹. Tak więc programy operacyjne uznawane za mniej oryginalne niż programy użytkowe³⁰, wyrażone w wersji źródłowej jak i maszynowej, zarówno ukończone jak i nieukończone³¹, a nawet niespełniające swej funkcji będą podlegać ochronie³².

Wymóg spełnienia przez program przesłanki oryginalności odzwierciedla niedostosowanie generalnych zasad prawa autorskiego do specyfiki programów komputerowych, które powinny pełnić rolę użyteczną i funkcjonalną, natomiast kryterium intelektualnej twórczości autora, nie ma dla oprogramowania większego znaczenia.

Czynności zastrzeżone i wyjątki od nich

Czynności zastrzeżone wyłącznie dla uprawnionego, a więc takie, których wykonanie przez inną osobę doprowadzi do naruszenia prawa do programu komputerowego zostały wskazane w art. 4 ust. 1 dyrektywy.

W pierwszej kolejności czynności te obejmują trwałe lub czasowe powielanie programu komputerowego jakimikolwiek środkami i w jakiegokolwiek formie, częściowo lub w całości (art. 4 ust. 1 lit. a) dyrektywy). Prawo to odnosi się do wszystkich możliwych form i rodzajów reprodukcji programu, w tym: sporządzania dodatkowej kopii egzemplarza programu lub jego

²⁶ Zob. art. 1 ust. 3 dyrektywy 2009/24/WE.

²⁷ Preambuła dyrektywy 2009/24/WE, pkt 8.

²⁸ Por. A. Nowicka, *Prawnoautorska i patentowa ochrona...*, s. 112-113; Por. J. Barta, R. Markiewicz [w:] *Prawo autorskie i prawa pokrewne Komentarz*, J. Barta, R. Markiewicz (red.), Warszawa 2011, s. 457; M. Poźniak-Niedzielska, J. Szczotka, M. Mozgawa, *Prawo autorskie i prawa pokrewne...*, s. 151; K. Gienas [w:] *Ustawa o prawie autorskim i prawach pokrewnych*, E. Ferenc-Szydełko (red.), Warszawa 2011, s. 423.

²⁹ A.M. Dereń, *Własność intelektualna...*, s. 12; E. Nowińska, W. Tabor, M. du Vall, *Polskie prawo własności intelektualnej*, Warszawa 1998, s. 16; zob. też: A. Nowicka, *Prawnoautorska i patentowa ochrona...*, s. 70, 112-113; M. Poźniak-Niedzielska, J. Szczotka, M. Mozgawa, *Prawo autorskie i prawa pokrewne...*, s. 151; P.P. Polański, *The need for a better balance between copyright holders and the information society in the European law* [w:] *When Worlds Collide: Intellectual Property, High Technology and the Law*, M. Barczewski, M. Miłosz, R. Warner (red.), Warszawa 2008, s. 97; G. Tritton, *Intellectual property in Europe*, London 1996, s. 226.

³⁰ S.C. Daughtrey, *Reverse Engineering of Software for Interoperability and Analysis*, *Vanderbilt Law Review* 1994 nr 47, s. 174.

³¹ A.M. Dereń, *Własność intelektualna...*, s. 14; E. Nowińska, W. Tabor, M. du Vall, *Polskie prawo...*, s. 16.

³² A. Nowicka, *Prawnoautorska i patentowa ochrona...*, s. 112-113; M. Poźniak-Niedzielska, J. Szczotka, M. Mozgawa, *Prawo autorskie i prawa pokrewne...*, s. 151.

części, zapisanego na jakimkolwiek nośniku lub wprowadzonego do pamięci stałej komputera oraz nietrwałej; zmiany sposobu wyrażenia programu³³, a więc przekształcenia kodu źródłowego programu w kod maszynowy lub też odwrotnie, dekompilacji programu z kodu maszynowego w źródłowy³⁴; a nawet skopiowania kartki papieru, na której program jest zapisany. Przyznanie uprawnionemu wyłącznego prawa do dokonania jakiegokolwiek reprodukcji programu jest o tyle dyskusyjne, że program komputerowy w przeciwieństwie do innych utworów, w zasadzie nie może być użyty bez jego skopiowania³⁵. Dlatego, aby korzystanie z programu komputerowego było w ogóle możliwe prawodawca UE uznał, że przepis art. 4 ust. 1 lit. a) dyrektywy nie ma charakteru bezwzględny i powinien być zawsze rozpatrywany wraz z art. 5 ust. 1 i ust. 2 dyrektywy. Artykuł 5 ust. 1 dyrektywy określa, że w braku szczególnych przepisów umownych czynności określone w art. 4 ust. 1 lit. a) (i lit. b) dyrektywy nie wymagają zezwolenia uprawnionego, jeśli są konieczne do użycia programu przez uprawnionego nabywcę zgodnie z zamierzonym celem, włącznie z poprawianiem błędów. Artykuł 5 ust. 2 dyrektywy zapewnia zaś osobie mającej prawo do używania programu komputerowego, brak możliwości zabronienia w umowie sporządzania kopii zapasowej programu w zakresie, w jakim jest to konieczne do takiego używania. Dyrektywa nie precyzuje, jak należy rozumieć pojęcie „czynność konieczna do użycia programu”, a więc przy ocenie tego warunku konieczne jest uwzględnienie stanu faktycznego sprawy, biorąc pod uwagę obiektywne kryteria³⁶. Za takie dozwolone powielanie można uznać „zwykłe” stosowanie programu w komputerze oraz jego testowanie, poprawianie błędów, zmienianie parametrów programu wywołane koniecznością dostosowania programów do istniejących standardów lub wymogów, dostosowanie programu do wymogów nowszych wersji sprzętu komputerowego, albo integrowanie programu z innymi programami³⁷. Jeśli zatem powielanie programu i sporządzenie kopii zapasowej wynika z normalnego korzystania z programu, a jego użycie nie jest możliwe bez dokonania takiej kopii, to należy stwierdzić, że jest ono konieczne do użycia programu³⁸. Dodatkowo, art. 5 ust. 1 dyrektywy wymaga, aby użycie programu było zgodne z zamierzonym celem programu, znów pozostawiając to stwierdzenie bez doprecyzowania. Zamierzony cel programu powinien być także określany w sposób obiektywny, mając na uwadze interes obu

³³ M. Poźniak-Niedzielska, J. Szczotka, M. Mozgawa, *Prawo autorskie i prawa pokrewne...*, s. 153.

³⁴ H.-J. Ahn, *Der Urheberrechtliche Schutz...*, s. 84.

³⁵ H. Ecija, *Intellectual Property Protection For Software In Spain*, *The John Marshall Journal of Computer & Information Law* 1996 nr 14, s. 772.

³⁶ Por. M.M. Walter (red.), *Europäisches Urheberrecht*, Wiedeń, Nowy Jork 2001, s. 194.

³⁷ J. Barta, R. Markiewicz, *Prawo autorskie i prawa pokrewne Komentarz...*, s. 574.

³⁸ M. Poźniak-Niedzielska, J. Szczotka, M. Mozgawa, *Prawo autorskie i prawa pokrewne...*, s. 156; por. H.-J. Ahn, *Der Urheberrechtliche Schutz...*, s. 85.

stron, tj. uprawnionego do programu oraz nabywcy programu. Cel programu może zostać wskazany w umowie³⁹, określony zostać poprzez oczekiwania nabywcy programu⁴⁰ lub poprzez założoną przez producenta funkcję programu.

W drugiej kolejności do wyłącznych praw uprawnionego zalicza się translację, adaptację, porządkowanie oraz jakiegokolwiek inne modyfikacje programu komputerowego i powielenie wyników tych działań bez uszczerbku dla praw osoby, która modyfikuje program (art. 4 ust. 1 lit. b) dyrektywy). Prawo do translacji programu obejmuje uprawnienie do przekształcenia programu komputerowego z jednej wersji językowej na inną lub na transformacji kodu z wynikowego na źródłowy i odwrotnie, a także do zamiany chronionych materiałów przygotowawczych na język programowania⁴¹. Prawo do adaptacji, odnosi się z kolei do dokonania czynności mających na celu przystosowanie programu do innego programu operacyjnego lub innego urządzenia albo opracowanie programu polegające na przejściu z utworu pierwotnego chronionych elementów⁴² i dodaniu nowych w celu stworzenia zmienionej wersji programu⁴³. Porządkowanie natomiast polega na wyposażaniu starego programu w nowe możliwości bądź też tworzeniu nowych wersji starego programu⁴⁴. Artykuł 4 ust. 1 lit. b) dyrektywy przyznaje także wyłączne prawo do jakichkolwiek innych modyfikacji programu polegających m. in. na usuwaniu błędów w programie i według stanowiska doktryny czynności te są dozwolone, o ile modyfikacja następuje wyłącznie dla potrzeb własnych⁴⁵ i nie wiąże się ze zwielokrotnianiem programu. Podobnie jak w przypadku określenia praw do programu komputerowego poczynionego na gruncie art. 4 ust. 1 lit. a) dyrektywy, tak i na tle art. 4 ust. 1 lit. b) dyrektywy konieczne jest rozpatrywanie praw uprawnionego wraz z wyjątkami określonymi w przepisie art. 5 ust. 1 dyrektywy.

Na końcu art. 4 ust. 1 lit. c) dyrektywy wskazuje, że czynności zastrzeżone wyłącznie dla uprawnionego dotyczą także jakiegokolwiek formy publicznej dystrybucji programu komputerowego, włącznie z wypożyczeniem oryginalnego programu komputerowego lub jego kopii. Uprawnienie to w pierwszej kolejności odnosi się do prawa do dokonywania

³⁹ A. Nowicka, *Prawnoautorska i patentowa ochrona...*, s. 80.

⁴⁰ G. Tritton, *Intellectual property in Europe...*, s. 229.

⁴¹ A. Nowicka, *Prawnoautorska i patentowa ochrona...*, s. 76; M. Poźniak-Niedzielska, J. Szczotka, M. Mozgawa, *Prawo autorskie i prawa pokrewne...*, s. 153; D. Bainbridge, *Legal Protection of Computer Software*, Tottel Publishing 2008, s. 37, 83.

⁴² Nie stanowi opracowywania programu komputerowego przejście z utworu pierwotnego niechronionych elementów takich jak np. idee i zasady.

⁴³ D. Bainbridge, *Legal Protection...*, s. 37, 83; M. Byrska, *Prawne aspekty modyfikowania programu komputerowego*, *Kwartalnik Prawa Prywatnego* 1996 nr 4, s. 706.

⁴⁴ Zob. szerzej: M. Byrska, *Prawne aspekty modyfikowania...*, s. 707.

⁴⁵ J. Barta, R. Markiewicz, *Główne problemy prawa komputerowego*, Warszawa 1993, s. 48-49.

i kontrolowania obrotu dziełem wyrażonym zarówno w kodzie źródłowym, pomimo że taka dystrybucja ma rzadko miejsce, gdyż umożliwia łatwe kopiowanie programu, jak i maszynowym. Podobnie jak w przypadku wcześniej omówionych czynności zastrzeżonych również prawo do dystrybucji oryginalnego programu komputerowego lub jego kopii nie ma charakteru bezwzględnego, gdyż podlega ono wyczerpaniu wraz z pierwszą sprzedażą kopii programu na terytorium UE przez uprawnionego lub za jego zgodą. Uprawniony traci zatem kontrolę nad dalszym dystrybuowaniem egzemplarza programu komputerowego wprowadzonego do obrotu przez siebie lub za swoją zgodą wyrażoną nawet w formie dorozumianej i nie może powoływać się na swoje prawa majątkowe⁴⁶. Skutek w postaci wyczerpania prawa wystąpi także, gdy program, za zgodą uprawnionego, zostanie rozpowszechniony za pośrednictwem Internetu, nawet jeśli umowa na podstawie której użytkownik programu może z niego korzystać została nazwana jako „umowa licencyjna”, lecz nabywca, w zamian za zapłatę ceny odpowiadającej wartości gospodarczej kopii dzieła, uzyskuje bezterminowe prawo do korzystania z tej kopii. Artykuł 4 ust. 2 dyrektywy nie wprowadza zatem żadnego rozróżnienia pomiędzy wyczerpaniem prawa w stosunku do kopii programu w postaci materialnej i niematerialnej⁴⁷. Nabywca programu od uprawnionego może zatem dokonać dalszej odsprzedaży takiego programu, lecz by uniknąć naruszenia wyłącznego prawa do zwielokrotniania z art. 4 ust. 1 lit. a) dyrektywy w momencie odsprzedaży powinien dezaktywować swoją własną kopię i nie może dokonać podziału licencji występującej w pakiecie, celem odsprzedania prawa do korzystania z programu komputerowego dla ilości użytkowników, przekraczającej jego potrzeby⁴⁸. Wyczerpanie prawa nie pozbawia jednak uprawnionego prawa do kontroli dalszych wypożyczeń programu lub jego kopii⁴⁹, gdyż jest to forma rozprowadzania programu, która uniemożliwia uprawnionemu należyłą kontrolę nad wykorzystaniem dzieła⁵⁰. Jeśli zatem podmiot nabył kopie programu komputerowego i chce ją dalej wypożyczyć musi uzyskać stosowną licencję od uprawnionego do programu komputerowego.

Treść praw autorskich do programu komputerowego kształtowana jest nie tylko poprzez przepisy odnoszące się do uprawnień, ale i do wyjątków od wyłącznych praw uprawnionego. Poza wskazanymi wcześniej w rozdziale, artykułami 4 ust. 2 oraz 5 ust. 1 i ust. 2 dyrektywy

⁴⁶ A. Matlak, *Prawo autorskie w społeczeństwie informacyjnym*, Kraków 2004, s. 59; M. Poźniak-Niedzielska, J. Szczotka, M. Mozgawa, *Prawo autorskie i prawa pokrewne...*, s. 154.

⁴⁷ Wyrok Trybunału Sprawiedliwości z 3.7.2012 r. w sprawie C-128/11 *UsedSoft GmbH v. Oracle International Corp.*, orzeczenie niepublikowane, pkt 55.

⁴⁸ Wyrok TS w sprawie C-128/11, *UsedSoft GmbH v. Oracle International Corp.*, pkt 70 i pkt 86.

⁴⁹ Art. 4 ust. 2 dyrektywy 2009/24/WE.

⁵⁰ M. Poźniak-Niedzielska, J. Szczotka, M. Mozgawa, *Prawo autorskie i prawa pokrewne...*, s. 154.

do tej drugiej kategorii należy prawo do analizy programu, które na podstawie art. 5 ust. 3 dyrektywy przyznane zostało osobie mającej prawo do używania kopii programu komputerowego. Taki podmiot jest uprawniony, bez zezwolenia uprawnionego do obserwowania, badania lub testowania funkcjonowania programu w celu ustalenia koncepcji i zasad, na których opiera się każdy z elementów programu, jeżeli robi to podczas wykonywania czynności ładowania, wyświetlania, uruchamiania, transmitowania lub przechowywania programu, w stosunku do którego jest uprawniony, pod warunkiem nie naruszania praw autorskich do tego programu⁵¹. Prawo do analizy programu, określane także jako tzw. *reverse analysis*⁵², zezwala na dokonywanie czynności mających na celu poznanie funkcjonowania programu, które jednak nie prowadzą do jego dekompilacji. Prawo to ma zagwarantować dostęp do koncepcji i zasad programu, które nie są chronione na podstawie dyrektywy. W konsekwencji, jeśli w wyniku takiej analizy dojdzie do stworzenia programu konkurencyjnego realizującego takie same cele i funkcje jak program pierwotny, to uprawniony do analizowanego programu nie może powołać się na swoje uprawnienia, nawet gdy umowa pomiędzy uprawnionym a użytkownikiem programu wykluczała możliwość analizy programu na cele produkcji nowego programu. Zgodnie bowiem z treścią art. 8 akapit 2 dyrektywy jakiegokolwiek przepisy umowne sprzeczne z wyjątkami przewidzianymi w art. 5 ust. 3 dyrektywy są nieważne.

Kolejny wyjątek od wyłącznych praw podmiotu uprawnionego wynika z treści art. 6 dyrektywy regulującego zasady możliwości dokonania dekompilacji programu (ang. *reverse engineering* lub ang. *reverse assembly*⁵³), a więc przeprowadzenia procesu polegającego na przekształceniu kodu maszynowego programu do postaci źródłowej i dzięki temu umożliwiające dotarcie do struktury i algorytmu programu⁵⁴.

Artykuł 6 dyrektywy określa kto, w jakich okolicznościach i w jakim celu może dokonać dekompilacji programu oraz, jak nie mogą być wykorzystane informacje uzyskane w tym procesie. Co do zasady, dekompilacja jest zatem dopuszczalna, o ile osoba dekompilująca program uzyska zgodę uprawnionego lub bez takiej zgody, ale wyłącznie na zasadzie wyjątku. Dekompilacji może dokonać wyłącznie licencjobiorca, osoba mająca prawo do używania kopii programu oraz osoba upoważniona przez te osoby, jeśli konieczne informacje, a więc takie, bez których nie jest możliwe stworzenie programu

⁵¹ Zob. preambuła dyrektywy 2009/24/WE, pkt 14.

⁵² Por. A. Nowicka, *Ochrona programów komputerowych w EWG*, Państwo i Prawo 1992 nr 7, s. 79

⁵³ Por. A. Nowicka, *Ochrona programów...*, s. 79-80.

⁵⁴ C. Ohst, *Computerprogramm und Datenbank*, Frankfurt 2003, s. 21; R. D. Clifford, *Intellectual Property In The Era Of The Creative Computer Program: Will The True Creator Please Stand Up?*, Tulane Law Review 1997 nr 71, s. 1690.

interoperacyjnego, nie były dla nich łatwo dostępne, a czynności te są ograniczone do tych części oryginalnego programu, które są niezbędne dla osiągnięcia interoperacyjności.

W stosunku do podmiotów uprawnionych do dokonania dekompilacji programu nie jest możliwe zabronienie w jakiegokolwiek umowie, czy to upoważniającej do użycia programu, czy umowie o pracę, dokonania dekompilacji programu, co wynika z treści art. 8 akapit 2 dyrektywy. Podmioty te, jako legalni użytkownicy programu powinny mieć „łatwy dostęp” do wszelkich informacji na temat programu umożliwiających stworzenie programu kompatybilnego. W przeciwnym razie mogą one dokonać czynności dekompilacji programu. Wobec braku doprecyzowania w dyrektywie pojęcia „łatwo dostępne informacje”, doktryna przedmiotu uważa, że kryterium to nie powinno być interpretowane zbyt restryktywnie, lecz należy oprzeć je na założeniu, iż łatwy dostęp ma miejsce, jeśli informacja jest szeroko upubliczniona, np. w formie dokumentacji dołączonej do programu⁵⁵. *A contrario* z kolei, informacje nie są łatwo dostępne, gdy nie zostały zawarte w ogólnie dostępnych materiałach, uwzględniając czas i miejsce, w którym informacje były dostępne oraz ich rodzaj. Podobnie, uważa się, że informacje nie są łatwo dostępne, gdy uzyskanie ich nie było możliwe w drodze czynności dozwolonych wskazanych w art. 5 ust. 3 dyrektywy⁵⁶, albo w sytuacji, w której uprawniony żąda za nie nadmiernej opłaty⁵⁷.

Dekompilacja programu jest dopuszczalna wyłącznie dla celów uzyskania interoperacyjności, stąd też każda inna przyczyna dokonania tego procesu jest zakazana. Chociaż, jak można wnosić dokonując językowej wykładni przepisu, wskazanie w jego treści, że dekompilacja jest dozwolona w celu uzyskania interoperacyjności „z innymi programami”, a nie z „programem dekompilowanym” powoduje, iż przyzwoleono także na dokonanie dekompilacji, w celu stworzenia programu konkurencyjnego⁵⁸. Prawodawca nie pozostawił jednak dowolności wykorzystania uzyskanych w drodze dekompilacji informacji, gdyż określił czynności, jakich dekompilujący nie może wykonać w odniesieniu do informacji, wskazując mianowicie, że niedozwolone jest ich wykorzystanie do celów innych niż

⁵⁵ M. Poźniak-Niedzielska, J. Szczotka, M. Mozgawa, *Prawo autorskie i prawa pokrewne...*, s. 157; J.H. Spoor, *Copyright Protection And Reverse Engineering Of Software: Implementation And Effects Of The EC Directive*, University of Dayton Law Review 1994 nr 19, s. 1077-1078; U.-M. Mylly, *An evolutionary economics perspective on computer program interoperability and copyright*, International Review of Intellectual Property and Competition Law 2010 nr 3, s. 310.

⁵⁶ Por. A. Nowicka, *Prawnoautorska i patentowa ochrona...*, s. 90; D. Bieńczak, *Zezwolenie na dekompilację programu komputerowego w świetle prawodawstwa wspólnotowego*, Przegląd Prawa Handlowego 2009 nr 10, s. 39.

⁵⁷ T. Dreier, *The Council Directive of 14 May 1991 on the legal protection of Computer Programs*, European Intellectual Property Review 1991 nr 9, s. 319.

⁵⁸ A. Nowicka, *Ochrona programów komputerowych...*, s. 82; D. Bieńczak, *Zezwolenie na dekompilację...*, s. 38; por odmiennie J.-F. Verstrynge, *Protecting Intellectual Property Rights...*, s. 9.

osiągnięcie interoperacyjności niezależnie od siebie stworzonych programów komputerowych; przekazanie osobom trzecim, z wyjątkiem kiedy są konieczne dla interoperacyjności niezależnie od siebie stworzonych programów; lub wykorzystanie w celu rozwijania, produkcji lub obrotu programami komputerowymi znacznie podobnymi w swoim wyrazie lub do jakichkolwiek innych czynności naruszających prawo autorskie⁵⁹. Przyzwolenie na dekompilację wyłącznie w celu stworzenia programu kompatybilnego wyłącza możliwość dokonania dekompilacji w celach naukowych, udowodnienia naruszenia prawa do oprogramowania, poprawienia błędów, dla potrzeb własnych w ramach dozwolonego użytku osobistego⁶⁰ oraz uaktualniania i konserwacji posiadanego oprogramowania⁶¹. Nie pozostawiono także swobody uznania zasadności dekompilacji określonej w systemie common law jako *fair use*.

W wyniku dokonanej dekompilacji programu nie może powstać program oparty na tym samym kodzie, gdyż takie działanie naruszałoby prawa uprawnionego, a także program podobny w swoim wyrazie do programu dekompilowanego. Choć na podstawie brzmienia przepisu nie można jednoznacznie stwierdzić, czy istotne podobieństwo nie może odnosić się do tej części programu, w której wykorzystane były informacje uzyskane z dekompilacji, czy generalnie do całego programu⁶², to z pewnością, nie będzie stanowił naruszenia funkcjonalne podobieństwo programu stworzonego dzięki informacjom do programu dekompilowanego⁶³. Natomiast, stworzenie programu konkurencyjnego na podstawie informacji uzyskanych w procesie dekompilacji programu oryginalnego, ale zapisanego w innym języku programowania, będzie naruszeniem art. 6 dyrektywy⁶⁴.

Zakres podmiotowy ochrony

Na gruncie ochrony prawnoautorskiej do programu komputerowego należy odróżnić twórcę programu, a więc podmiot, który rzeczywiście program stworzył, od autora i beneficjenta ochrony. Zgodnie z art. 2 dyrektywy autorem programu może być nie tylko osoba fizyczna lub grupa osób fizycznych, które stworzyły program, ale także, w przypadku

⁵⁹ Art. 6 ust. 2 dyrektywy 2009/24/WE.

⁶⁰ Por. J. Barta, R. Markiewicz, *Główne problemy prawa komputerowego...*, s. 50.

⁶¹ zob. S. Samuelson, *Symposium on U.S.-E.C. Legal relations: comparing U.S. And EC copyright protection for computer programs: are they more different than they seem?*, *The Journal of Law and Commerce* 1994 nr 13, s. 289-290; J. H. Spoor, *Copyright Protection...*, s. 1078; D. S. Karjala, *Policy Considerations: Theoretical Foundations For The Protection Of Computer Programs In Developing Countries*, *UCLA Pacific Basin Law Journal* 1994 nr 13, s. 197; J. Barta, R. Markiewicz, *Główne problemy prawa komputerowego...*, s. 52.

⁶² C. M. Guillou, *The Reverse Engineering of Computer Software in Europe and the United States: A Comparative Approach*, *Columbia - VLA Journal of Law & the Arts* 1998 nr 22, s. 544.

⁶³ Por. A. Nowicka, *Prawnoautorska i patentowa ochrona...*, Warszawa 1995, s. 93.

⁶⁴ J.-F. Verstrynge, *Protecting Intellectual Property Rights...*, s. 9.

gdy przepisy państw członkowskich na to zezwalają, osoba prawna wskazana jako uprawniony na mocy tych przepisów⁶⁵. Beneficjentem ochrony jest zaś, na podstawie art. 3 dyrektywy, osoba fizyczna lub prawna spełniająca, zgodnie z krajowym ustawodawstwem dotyczącym prawa autorskiego, warunki stosowane do dzieł literackich⁶⁶. Nie zawsze zatem uprawnionym do programu komputerowego jest jego twórca.

Mimo że w języku potocznym pojęcie „autor” jest tożsame z pojęciem „twórca”, to na gruncie dyrektywy za autora programu może być uważany także podmiot, który dzieła nie stworzył. Takiemu autorowi programy przysługują wyłącznie autorskie prawa majątkowe, nie zaś osobiste, które służą wyłącznie podmiotowi, który program stworzył⁶⁷. Wobec tego, za autora programu może być uznana osoba prawna, ale także, co wynika z treści art. 2 ust. 3 dyrektywy, pracodawca w stosunku do programu stworzonego przez pracownika w ramach wykonywania obowiązków służbowych lub w wykonywaniu poleceń pracodawcy, chyba że umowa stanowi inaczej⁶⁸. Wskazanie pracodawcy jako podmiotu uprawnionego z praw majątkowych do programu jest uzasadnione względami ekonomicznymi, gdyż to z reguły pracodawca ponosi koszty tworzenia programu, natomiast wykonanie programu należy wyłącznie do obowiązków pracownika. Pracownik nie może więc domagać się dodatkowego wynagrodzenia za sporządzenie takiego programu. Określenie, czy program jest programem pracowniczym możliwe jest poprzez analizę treści umowy o pracę i zdefiniowanie czynności, które wchodzi w zakres obowiązków pracownika. Dla takiej kwalifikacji nie jest istotny fakt użycia materiałów i urządzeń pracodawcy. Bez znaczenia jest także kryterium czasu i miejsca wykonania programu, gdyż poza umownymi godzinami pracy pracownik może również wykonywać obowiązki pracownicze⁶⁹.

Za autora programu komputerowego może być także uważana grupa osób, które pracując przy tworzeniu programu wniosły do niego wkład twórczy, który przesądził o jego oryginalności⁷⁰. Nie będzie więc współtwórcą programu osoba, która wyłącznie pomagała w tworzeniu programu nawet, jeśli jej udział polegał na dostarczeniu wiedzy

⁶⁵ Por. A.M. Dereń, *Własność intelektualna...*, s. 26.

⁶⁶ Zob. też: M.M. Walter (red.), *Europäisches Urheberrecht...*, s. 143; Por. W odniesieniu do autorstwa w konwencji berneńskiej: M. Jankowska, *Czy w świetle konwencji berneńskiej autorem może być tylko osoba fizyczna?*, Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego Prace Z Prawa Własności Intelektualnej 2010 nr 107, s. 18.

⁶⁷ Zob. szerzej: M. Byrska, *Prawne aspekty modyfikowania...*, s. 699.

⁶⁸ Dyrektywa 2009/24/WE, art. 2 ust. 3.

⁶⁹ J. Barta, R. Markiewicz, *Główne problemy prawa komputerowego...*, s. 128; A.M. Dereń, *Własność intelektualna...*, s. 29; por. M.M. Walter (red.), *Europäisches Urheberrecht...*, s. 148.

⁷⁰ J. Barta, R. Markiewicz, *Główne problemy prawa komputerowego...*, s. 112; A.M. Dereń, *Własność intelektualna...*, s. 27.

specjalistycznej⁷¹, albo tzw. testerzy programów, których zadaniem jest wykrycie błędów w programie przed wprowadzeniem go na rynek⁷².

Zakres czasowy ochrony

W prawie UE czas ochrony wszystkich praw autorskich majątkowych został ustalony na okres życia autora i przez 70 lat licząc od dnia jego śmierci. Zasada ta wyrażona w dyrektywie 2006/116/WE będąca ujednoliconą wersją dyrektywy 93/98/EWG⁷³ i mająca zastosowanie do wszelkiego rodzaju utworów jest stanowczo krytykowana w odniesieniu do programów komputerowych. Tempo zmian technologicznych w dziedzinie oprogramowania pokazuje bowiem, że tak długi okres ochrony nie jest uzasadniony, w szczególności, że rzeczywisty czas wartości programu komputerowego wynosi do 5 lat⁷⁴. Dlatego, w odniesieniu do czasu trwania ochrony widoczne jest niedostosowanie generalnych zasad ochrony prawa autorskiego do dóbr o wartości użytkowej.

Wnioski

Przyjęty w ramach prawa autorskiego model ochrony programów komputerowych jest aktualnie podstawową formą ochrony tych dóbr niematerialnych. Warto odnotować jednak, że programy komputerowe w pewnych okolicznościach mogą zostać objęte także ochroną w ramach prawa patentowego, lecz wyłącznie w wyniku procedury zgłoszenia wynalazku przed Europejskim Urzędem Patentowym, czego dowodem są liczne decyzje tego organu przyznające patent na wynalazki z dziedziny oprogramowania. Polski Urząd Patentowy natomiast, konsekwentnie odmawia udzielenia prawa na tego rodzaju wynalazki. Ponadto, informacje zawarte w programie komputerowym mogą stanowić tajemnicę handlową, chronioną prawem zwalczania nieuczciwej konkurencji. Jedynie ochrona na zasadach prawa autorskiego powstaje jednak automatycznie wraz ze stworzeniem programu oraz chroni *erga omnes* kody programu przed dosłownym ich kopiowaniem.

⁷¹ A. Karpowicz, *Poradnik prawny...*, s. 21; U. Ziółkowska, *Podstawowe zagadnienia ochrony własności intelektualnej*, Gliwice 1999, s. 54; por. E. Nowińska, W. Tabor, M. du Vall, *Polskie prawo...*, s. 29; J. Barta, R. Markiewicz, *Główne problemy prawa komputerowego...*, s. 113; H.-J. Ahn, *Der Urheberrechtliche Schutz...*, s. 71.

⁷² K. Gienas [w:] *Ustawa o prawie autorskim...*, s. 433.

⁷³ Dyrektywa Rady 93/98/EWG z 29.10.1993 r. w sprawie harmonizacji czasu ochrony prawa autorskiego i niektórych praw pokrewnych, Dz.Urz. L 290 z 24.11.1993, s. 9.

⁷⁴ Tak: I. Kilbey, *Copyright duration? Too long!*, *European Intellectual Property Review* 2003 nr 3, s. 109; D. Bender uważa, że okres 10 lat ochrony programów jest właściwy, zob. D. Bender, *Protection of Computer Programs: the copyright/trade secret interface* [w:] *Computer law Software protection*, D. Bender, Matthew Bander 1987, § 4A-36.

Ocena stosowności ochrony programów komputerowych w ramach prawa autorskiego nie jest jednoznaczna. Zwolennicy⁷⁵ systemu prawnoautorskiego wskazują przede wszystkim, że ochrona ta jest łatwa do uzyskania oraz nie można jej utracić⁷⁶, chroni przed powielaniem programu, a także zapewnia najszerszy terytorialny zakres ochrony⁷⁷. Do innych zalet zalicza się odpowiedni zakres praw umożliwiający rozwój wiedzy i stymulowanie rozwoju gospodarczego⁷⁸ oraz długi okres ochrony⁷⁹. Przeciwnicy tego systemu, za jego wady uważają natomiast ograniczony i niepewny⁸⁰ zakres ochrony, sprowadzający się wyłącznie do zakazu kopiowania kodu źródłowego i maszynowego programu, a co za tym idzie, brak objęcia ochroną idei i funkcjonalności programu⁸¹. Ochrona ta obejmuje więc formy wyrażenia programu mające indywidualny charakter, natomiast ważne elementy programu świadczące o jego użyteczności i funkcjonalności nie podlegają ochronie⁸². Do wad systemu prawnoautorskiego zalicza się również brak ochrony przed niezależnie powstałymi programami⁸³ a także niezachowanie równowagi pomiędzy interesami producentów i użytkowników przejawiającej się w: braku regulacji odnoszącej się do dozwolonego użytku⁸⁴, uniemożliwieniu rozprzestrzeniania informacji i rozwoju⁸⁵, hamowaniu postępu w dziedzinie tworzenia nowych rodzajów oprogramowania poprzez brak konieczności

⁷⁵ Zob. np. por. D. Bender, *Protection of Computer Programs...*, § 4A-34-35; V. Franceschelli, *European Computer Law [w:] Liberalization of services and intellectual property in the Uruguay Round of GATT*, G. Sacerdoti (red.), Fryburg 1990, s. 165; J. Swinson, *Copyright Or Patent Or Both...*, s. 212-213; E. Gratton, *Should Patent Protection Be Considered for Computer Software-Related Innovations?*, *Computer Law Review & Technology Journal* 2003 nr 7, s. 233; C. Ohst, *Computerprogramm und Datenbank...*, s. 16, 250; J. Drexl, *What Is Protected in a Computer Program? Copyright Protection in the United States and Europe*, Munich 1994, s. 103; T.C. Vinje, *Symposium on U.S.-E.C. Legal relations: recent developments in European intellectual property law: how will they affect you and when?*, *The Journal of Law and Commerce* 1994 nr 13, s. 303.

⁷⁶ J.J. Borking, *Third party protection of the software and firmware*, North-Holland-Amsterdam-New York-Oxford 1985, s. 448-449; por. D. Bender, *Protection of Computer Programs...*, §4.09; por. L. Diver, *Would the current...*, s. 129.

⁷⁷ J.J. Borking, *Third party protection...*, s. 448-449.

⁷⁸ A. Kopff, *Wpływ postępu technicznego na prawa autorskie*, *Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego Prace Z Prawa Własności Intelektualnej* 1988 nr 48, s. 105.

⁷⁹ J.J. Borking, *Third party protection...*, s. 446-447; D. Bender, *Protection of Computer Programs...*, §4.09.

⁸⁰ Por. D. Bender, *Protection of Computer Programs...*, § 4A-37.

⁸¹ Por. D. Bender, *Protection of Computer Programs...*, § 4A-38.1; J.J. Borking, *Third party protection...*, s. 449-450; A. Nowicka, *Prawnoautorska i patentowa ochrona...*, s. 17; odmiennie D.G. Luetgen, *Functional usefulness vs. Communicative usefulness: thin copyright protection for the nonliteral elements of computer programs*, *Texas Intellectual Property Law Journal* 1996 nr 4, s. 268.

⁸² J. Barta, R. Markiewicz, *Główne problemy prawa komputerowego...*, s. 18-19, 53; A. Nowicka, *Prawnoautorska i patentowa ochrona...*, s. 18.

⁸³ Por. D. Bender, *Protection of Computer Programs...*, § 4A-38.1; J.J. Borking, *Third party protection...*, s. 449-450.

⁸⁴ D.G. Luetgen, *Functional usefulness...*, s. 273.

⁸⁵ J.J. Borking, *Third party protection...*, s. 449-450; D.G. Luetgen, *Functional usefulness...*, s. 273.

spełnienia przez chroniony program przesłanki nieoczywistości⁸⁶ oraz w zbyt długim czasie trwania ochrony, który nie jest odpowiedni do natury programów komputerowych⁸⁷.

Pomimo kilku inicjatyw wprowadzenia nowych form ochrony programów komputerowych, przewidujących nawet całkowicie odmienną formę ochrony *sui generis*, jak do tej pory nie udało się osiągnąć konsensusu, co do tego, na czym ewentualna zmiana ochrony miałaby polegać i jaką formę powinna przybrać. Dlatego obecnie, zarówno twórcy oprogramowania, podmioty uprawnione, jak i użytkownicy programów muszą podejmować swoje działania w granicach systemu prawnoprawnoautorskiego.

Streszczenie

Celem rozdziału jest analiza przepisów dyrektywy 2009/24/WE regulującej ochronę programów komputerowych w UE. Wykładnia tych przepisów ma znaczenie dla prawa polskiego, gdyż polska ustawa o prawie autorskim i prawach pokrewnych⁸⁸ w znacznej mierze powiela przepisy dyrektywy 2009/24/WE. W rozdziale zaprezentowany zostanie zakres przedmiotowy ochrony programów komputerowych w ramach modelu prawnoprawnoautorskiego, przesłanki warunkujące ochronę, czynności zastrzeżone dla uprawnionego oraz wyjątki od nich, a także zakres podmiotowy i czasowy ochrony.

Słowa kluczowe:

programy komputerowe, ochrona programów komputerowych, utwór, dyrektywa 2009/24/WE.

⁸⁶ D.G. Luetgen, *Functional usefulness ...*, s. 273.

⁸⁷ J. Barta, R. Markiewicz, *Główne problemy prawa komputerowego...*, s. 53; J.J. Borking, *Third party protection...*, s. 449-450.

⁸⁸ Ustawa z 4.2.1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych, Dz.U. 1994 nr 24 poz. 83.